

SPORT I NACIONALNA SIGURNOST: TERORIZAM, ŠPIJUNAŽA I KORUPCIJA U NOGOMETU I OSTALIM SPORTOVIMA

Mirko Bilandžić; Luka Leško (2019) *Sport i nacionalna sigurnost: terorizam, špijunaža i korupcija u nogometu i ostalim sportovima*, Zagreb: Despot Infinitus, 365 str.

Knjiga *Sport i nacionalna sigurnost: terorizam, špijunaža i korupcija u nogometu i ostalim sportovima* autora Mirka Bilandžića i Luke Leška je socijalno-znanstveni prikaz povezanosti sporta i nacionalne sigurnosti, nastao sustavnim istraživanjem i prikupljanjem znanstvenih članaka, stručnih knjiga i novinskih izvora. Objavio ju je 2019. nakladnik Despot Infinitus. Knjiga se sastoji od sedam međusobno povezanih poglavlja te zaključnih razmatranja i perspektiva. Središnje je poglavlje („Sport kao meta i instrument nacionalnih ugroza“) podijeljeno u sedam potpoglavlja koja detaljno opisuju sve vrste sigurnosnih prijetnji s kojima se suočava sport (terorizam, atentati, otmice, navijačko nasilje, ekstremizam, korupcija, organizirani kriminal itd.). U knjizi se nalazi preko petsto primjera koji elaboriraju pojedine prijetnje i teme povezane sa sigurnošću u sportu.

Prvo poglavlje daje teorijski koncept povezanosti sporta i nacionalne sigurnosti i opisuje kako sport utječe na poboljšanje međudržavnih odnosa. Osim što se sport koristi za poboljšanje međudržavnih odnosa, masovna okupljanja na sportskim susretima zbog unaprijed poznatih termina čine sportske objekte privlačnim metama terorističkih napada, dok globalizacija i brisanje granica između međunarodne i državne sigurnosti za posljedicu imaju nove sigurnosne izazove. U prvom se poglavlju opisuje nastanak i razvoj sigurnosnih studija te odnos sporta i nacionalne sigurnosti. Drugo poglavlje orijentirano je na sport i nacionalni identitet. Države nastoje velike sportske uspjehe i kandidature za do-

maćinstva velikih sportskih natjecanja koristiti za stvaranje pozitivne slike o sebi i za jačanje nacionalnog identiteta, ali ti događaji mogu potaknuti i društvene podjele, što predstavlja potencijalnu prijetnju nacionalnoj sigurnosti. Nogomet je važan velikom dijelu stanovništva te potiče jačanje nacionalnog identiteta u mnogim državama. Tako su alžirski nogometni klubovi postali središte otpora Francuskoj u doba dok je Alžir bio francuska kolonija. Sport je imao važnu ulogu i u stvaranju hrvatske države. Uvod u ratna zbivanja 1990-ih zasigurno je bila i utakmica Dinama i Crvene zvezde odigrana u Maksimiru 13. svibnja 1990. Nakon što su navijači Crvene zvezde nasrnuli na Dinamove navijače, Bad Blue Boysi su srušili ogradu i ušli na teren kako bi im se suprotstavili, a Dinamovi igrači i trener stali su u obranu navijača. Ovaj događaj pokazao je koliko su građani bili nezadovoljni stanjem u državi. Treće poglavlje opisuje značaj sporta za međunarodni ugled države i sportsku diplomaciju. Sport služi za promicanje moći i ugleda nacije na međunarodnoj sceni. Velika sportska natjecanja često se koriste za slanje političkih poruka. Primjerice, češka gimnastičarka Věra Čáslavska je tijekom intoniranja himne prilikom podjele medalja glavu pognula i okrenula od sovjetske zastave u znak prosvjeda protiv sovjetske invazije na Čehoslovačku. Sport se često koristi i kao geopolitičko oružje. Tako je nakon Prvoga svjetskog rata Njemačkoj, Mađarskoj, Turskoj, Austriji i Bugarskoj zabranjen nastup na Olimpijskim igrama u Antwerpenu 1920., a zbog politike aparthejda Južnoafrička Republika nije sudjelovala na Olimpijskim

igrama od 1964. do 1992. godine. Koliko je danas sport važan u vanjskoj politici pokazuje i to što se sport koristi za uključivanje države u međunarodnu zajednicu, slanje diplomatskih poruka i sl. Budući da sve kulture pokazuju interes za sport, sport je pogodan za razmjenu političkih poruka. Primjerice, nakon kašmirske krize 2002. godine, Indija i Pakistan su 2004. godine odigrali veliki broj utakmica kriketa kako bi se smanjile napetosti, normalizirali odnosi i nastavili pregovori. Sportski uspjesi pomogli su i Hrvatskoj da poveća ugled u europskoj zajednici i svijetu.

Glavni dio knjige bavi se sigurnosnim prijetnjama. Sport i sigurnost višestruko su isprepleteni, a sportski objekti i velika natjecanja konstantna su meta terorista. Nakon ubojstva izraelskih sportaša na Olimpijskim igrama u Münchenu 1972., organizatori Olimpijada morali su puno više pažnje posvetiti sigurnosti. Protuterorističke strategije zahtijevaju međunarodnu suradnju te razvoj i unaprjeđenje postojećih vojnih, obavještajnih, kazneno-pravnih, političkih i drugih strategija. Nažalost, terorizam nije jedina prijetnja. Olimpijske igre održane u Pekingu 2008. pretrpjele su preko dvanaest milijuna kibernetičkih napada, ali nije poznato koliko je napada bilo teroristički motivirano. U knjizi su navedeni teroristički napadi na sportske objekte od 1970. do kraja 2017. godine. Velik broj napada je spriječen, na primjer 2004. je spriječen napad bombaša samoubojice na utakmici Liverpoola i Manchester Uniteda na Old Traffordu. Sigurnosnu prijetnju predstavljaju i atentati i otmice pa zbog toga sportaši angažiraju privatne tvrtke specijalizirane za pružanje zaštite. Najviše izloženi sportaši zasigurno su u Latinskoj Americi. Tako je Kolumbijac Andres Escobar Saldarriaga ubijen 2. srpnja 1994., nakon što je na svjetskom nogometnom prvenstvu u SAD-u u utakmici protiv domaćina zabio autogol, a Kolumbija izgubila utakmicu. Vjeruje se da je ubojstvo naručila kolumbijska

mafija zbog izgubljenih sportskih oklada. Pored terorizma, atentata i otmica, u sportu je sve više prisutno i obavještajno djelovanje, posebno špijunaža. Budući da se ne može sa stopostotnom sigurnošću predvidjeti rezultat sportskih natjecanja, bitno je o suparnicima prikupiti informacije koje mogu osigurati prednost na natjecanju. Autori navode primjer neovlaštenog snimanja treninga Hondurasa od strane Austrije krajem 2017., uoči uzvratnog susreta dodatnih kvalifikacija za svjetsko prvenstvo, te neovlašteno snimanje treninga uoči utakmice između Hoffenheima i Werder Bremena 2018. godine. Ekipa Hoffenheima zamijetila je dron iznad terena na kojima su trenirali. Nakon što je slučaj prijavljen policiji, Werder Bremen je priznao da je neovlašteno snimao trening. Međutim, ne špijuniraju se samo pripreme i treninzi. Prilikom izgradnje olimpijskog stadiona u Londonu, koji je bio potencijalni domaći teren za klubove West Ham i Tottenham, Tottenham je špijunirao sve aktivnosti West Hama koje se tiču procesa kandidature. Nakon provedene istrage, špijuni su kažnjeni. Osim špijunaže, u sportu se koristi i legalan *business intelligence*, odnosno sustavno prikupljanje, obrada, analiza i distribucija podataka kako bi se omogućilo što kvalitetnije donošenje odluka. Sigurnosnu prijetnju predstavljaju i navijačko nasilje i ekstremizam. Ekstremni navijači su uglavnom mlade osobe, a ekstremno nasilje se najčešće veže uz huliganizam. U knjizi su navedeni primjeri nasilnog ulaska navijača na teren, individualni napadi na aktere sportskih događaja, masovne tragedije na stadionima i navijački incidenti po kontinentima i državama. Srećom, masovne tragedije na hrvatskim stadionima nisu zabilježene, ali postoji mnoštvo primjera ulaska navijača u stadion, navijačkih incidenata, govora mržnje, rasizma, šovinizma. Primjer je i utakmica Hrvatske i Češke na Europskome prvenstvu u Francuskoj 2016., kada je skupina hrvatskih navijača pred kraj utakmice bacila

desetak baklji na teren. Nakon što je utakmica nastavljena, desetak navijača se potuklo, a UEFA je kaznila Hrvatski nogometni savez sa sto tisuća eura. Posljednja sigurnosna prijetnja prikazana u knjizi je korupcija i organizirani kriminal. Korupcija u sportu uključuje bilo koju nezakonitu, neetičnu ili nemoralnu aktivnost u cilju utjecaja na rezultat natjecanja, a zbog stjecanja imovinske koristi. U knjizi se navode primjeri namještanja utakmica, netransparentnog i nezakonitog upravljanja, korištenja nedopuštenih (doping) metoda i korupcije i organiziranog kriminala u procesu dobivanja domaćinstva i tijekom organizacije sportskih megadogađaja. Na samom kraju ovog poglavlja opisani su korupcija i organizirani kriminal u hrvatskom sportu.

Posljednje poglavlje daje zaključak te stanje i perspektive kako se sport može promatrati u kontekstu nacionalne sigurnosti. Dokumenti poput Strategije nacionalne sigurnosti RH potvrđuju da je sport relevantan za nacionalnu sigurnost. Na inovativan način izneseni su primjeri kako je moguće riješiti sigurnosne prijetnje poput terorizma, korupcije

i organiziranog kriminala te ujedno održati međunarodni ugled države i jačati nacionalni identitet, društveni ponos i geografsku pripadnost. Izneseni su i prijedlozi kako riješiti dugogodišnji problem huligana i navijačkog ekstremizma kroz procjenu rizika i mogućih posljedica, edukaciju vodstva, osoblja i zaštitara, vježbu kroz simulacijske događaje te naposljetku validaciju provedenog. Iako je sport zamišljen kao aktivnost u kojoj nema politike, promatra li se kroz prizmu sigurnosnih studija, može se vidjeti da je sport opravdano sagledavati u kontekstu nacionalne sigurnosti.

Knjiga *Sport i nacionalna sigurnost*, prvo djelo koje na sveobuhvatan način povezuje sport i nacionalnu sigurnost, s mnoštvom primjera za svaku od sigurnosnih prijetnji, na originalan način iznosi kako je sport direktno povezan s nacionalnom sigurnosti, te uvodi novi smjer u sigurnosne studije. Budući da se u zaključku iznose konkretne smjernice za provedbu sigurnosnih politika, knjiga ima znanstveno-teorijsku vrijednost i otvara put za nova djela o temi sporta i nacionalne sigurnosti.

Matija Mršo